

STATI A REPORTÁŽE
1938-1959

8

Weil

Triáda

SPISY		
Jiřího Weila		
		1900–1959
1	Reportáže a stati*	1920–1933
2	Gogol a anglický román 18. století	1928
3	Reportáže a stati*	1933–1937
4	Moskva-hranice*	1937
5	Dřevěná lžice	1938/1992
6	Makanna, otec divů	1945
7	Povídky (Barvy, Mír)	1946, 1949
8	Stati a reportáže*	1938–1959
9	Život s hvězdou	1949
10	Harfeník	1958
11	Žalozpěv za 77 297 obětí	1958
12	Na střeše je Mendelssohn	1960
13	Paralipomena	

Svazky označené * již vyšly.

Řídí Michael Špirit

Jiří Weil
STATI A REPORTÁŽE
1938-1959

Jiří Weil
STATI A REPORTÁŽE
1938–1959

Uspořádal a k vydání připravil
Michael Špirit

© Jiří Weil – heirs c/o DILIA, 2022
Selection, commentary ©
Michael Špirit, 2022
Photography © Literární archiv PNP
ISBN 978-80-7474-364-1
ISBN (PDF) 978-80-7474-438-9
ISBN (EPUB) 978-80-7474-439-6
ISBN (MOBI) 978-80-7474-440-2

*Edice a komentář vznikly za podpory
projektu Kreativita a adaptabilita
jako předpoklad úspěchu Evropy
v propojeném světě
reg. č.: CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_019/0000734,
financovaného z Evropského fondu
pro regionální rozvoj
a řešeného na Filozofické fakultě
Univerzity Karlovy.
Projekt je realizován v rámci výzvy
Excelentní výzkum a jeho výstupy
jsou určeny pracovníkům výzkumných
organizací a studentům doktorských
studijních programů.*

LIDÉ, KTEŘÍ NEBUDOU JIŽ PSÁTI

1

V moskevské restauraci Stáj Pegasa křičí opilý Sergej Jesenin: „Kdo je největší ruský básník, já jsem největší ruský básník.“ Svalí se na židli, z úst mu tekou sliny. Je rok 1922, rok nové hospodářské politiky. V restauraci sedí nepmané, ušklíbají se potměšile: „Jejich básník“ – říká mi jakýsi nepman. „Jejich nejlepší básník.“ Opilý Jesenin leží bezvládně. Nepmani se smějí.

2

V kavárně Opera na Smíchově sedí Vladimir Majakovskij. Ukazují mu Disk a almanach Devětsilu. Majakovskij si prohlíží pečlivě sborníky. – „Nerozumím textu“ – říká – „ale myslím, že je to jediné správné umění. Proti reakci v politice a umění avantgarda umělecká. To je nás jediný spojenec. Sovětskému umění může býti blízké jen avantgardní umění.“

3

Na leningradské silnici v Moskvě, daleko od města, je vila spisovatele Borise Pilňaka. Je krásný letní večer – Pilňak sedí na verandě u velkého stolu, naproti němu sedí jeho žena ve velké společenské toaletě, krásná žena, zpěvačka Velkého divadla. U stolu jsou hosté: leningradský kritik Ilja Gruzdjev, starý revolucionář Lev Deje, sovětský konzul v Šanghaji Linde. Boris Pilňak pije pravou černou kávu, kterou si při-

vezl z Turecka, a vypravuje o svých cestách do Evropy a Ameriky. – To je doba výboje sovětského umění, v celé Evropě a Americe se nemluví o ničem jiném než o sovětském umění. Kráčíme v čele Evropy, i když jsme jinak zaostali. V anglickém PEN klubu byli nadšeni. – Podobáte se mému příteli Radkovi – řekl Pilňak, když jsem odcházel. – To je velká poklona – dodal Gruzdjev, když jsme odcházeli. Bezpochyby chce, abyste ho překládal do češtiny.

4

Karel Radek vykládá, jak kupovali Češi za inflace u Tietze v Berlíně. Míchá do ruštiny česká slova. S oblibou opakuje slovo „tatíček“. V roce 1934 po své amnestii a vstupu do strany mluví Radek na velké schůzi zahraničních dělníků. Vysmívá se sám sobě, ironizuje. Vypravuje, jak se ho snažili zlákat kulaci ve vyhnanství – „Uvědomil jsem si, že mě pokládají za svého člověka. Tehdy jsem otevřel oči.“

5

R. Kim, Korejec, profesor Institutu Východu, člen anglické Královské společnosti nauk, nyní zatčený pro špionáž ve prospěch Japonců, vypravuje o zemětřesení v Tokiu: Prvním činem Japonců, když se vzpamatovali po strašlivých hrůzách, byl pogrom na Korejce. Korejci jsou vyšší postavy než Japonci a chodí v bílém. Vysocí lidé, bílé oblečení byli doslova roztrháni na kusy davem. Někteří Korejci utekli na policejní komisařství. Policisté je vodili na dvůr a odstřelovali – „Poděkujte nám za lehkou smrt“ – říkali při tom.

6

Sergej Tretjakov hostí v moskevském bytu své přátele černou kávou a mandarinkami. Spouští gramofon a hraje nejdříve Ježkovu hudbu z filmu *Kat a blázen*, později *Mou vlast* – „Génius tohoto národa“ – říká a míní Čechy – „je v úzké spojitosti s lidem, s lidovým uměním. Bez lidovosti není v Československu umění. I Nezval je úzce spjat s lidovou tvorbou.“

7

Jakov Smeljakov, proletářský básník, bývalý typograf, se vmísí do debaty na poradě časopisu *Mladá garda*. Mluví se o české literatuře. Kdosi z účastníků diskuse vyslovuje ostrý soud o Nezvalovi. – „Neumím česky a nerozumím češtině“ – namítá Smeljakov. – „Ale slyšel jsem Nezvala na sjezdu spisovatelů. To je básník, povídám, to se přece cítí, že je to veliký básník.“

8

Na moskevském filmovém festivalu komentuje hlučně Alexandr Bezymenskij film *Viva Villa!* – „Podívejte se, jak Alexandrov vykradl tento film. Vždyť: píseň z filmu *Celý svět se směje je Cucaracha*.“

Literární noviny 12. 2. 1938

ROMÁN O BUDOUCÍ RUSKO- -JAPONSKÉ VÁLCE

- Petr Pavlenko: Na Dálném východě hřmí. Přel. Julius Fučík. Praha, Evropský literární klub 1937.

Je nesporné, že nový román Pavlenkův je nejlepším románem letošní literární sezony sovětské literatury. Petr Pavlenko se liší od ostatních četných nových ruských beletristů širokým rozhledem, důkladným evropským vzděláním a znalostí moderní evropské literatury. Byly doby, kdy byl Pavlenko obviňován sovětskou kritikou z přílišného zaujetí pro moderní evropskou literaturu, vyčítali mu podléhání Joyceovi a jiné hříchy. Bylo to pro jeho román o pařížské komuně *Barikády*, velmi zajímavý experiment, kde se Pavlenko pokusil vytvořit celistvý obraz komuny a pařížského života v r. 1870 pomocí útržkovitých, fragmentárních scén a úryvků dopisů. Předtím napsal Pavlenko spolu s Borisem Pilňakem povídku *Lord Byron*, samostatně pak knihu povídek z Turecka a román *Poušť* ze Střední Asie. Pavlenko patří k oněm ruským spisovatelům, kteří si zamilovali Východ a píší o něm. Tradice ruské „koloniální“ literatury je velmi stará, spadá sice časově do doby byronismu a bojů o Kavkaz, ale spojení Ruska s Východem je mnohem starší. Východní motivy se projevují téměř u všech spisovatelů začátku 19. století, nejvýrazněji u Puškina a Lermontova v básnictví a u orientalisty Senkovského v próze. Tato tradice je zatlačena ve století devatenáctém, s výjimkou kavkazských povídek Tolstého, ruskými realisty statkářského původu, aby se znovu ještě s větší silou projevila v revoluční literatuře, kde je ovšem již naplněna jiným

obsahem. O Východě – sovětském a nesovětském – psali Pilňak, Ogňov, Tichonov, Leonov, Šagiňanová, Vsevolod Ivanov, Lapin, téměř všichni nejlepší spisovatelé Sovětského svazu. Obrovský převrat na Východě, nová asijská politika, nové úkoly sovětských asijských národů, revoluční vření na Východě, japonský imperialismus a probuzení asijských koloniálních národů – to všechno se stalo tematikou dnešní sovětské literatury. Avšak Pavlenko vyniká mezi sovětskými autory písařskými o Východě nespornou znalostí východních otázek, žil dlouho na Východě a stýkal se s asijskými národy.

Pavlenkův nový román vypravuje o hranici sovětsko-japonské, poprvé se objevuje v literatuře téma širokého rozpětí a širokého významu, je to drama pomozí, kde se sráží japonské vlivy s vlivy ruskými, je to drama hranice, kde se připravuje na jedné straně k válce japonský imperialismus a na straně druhé chystá obranu Sovětský svaz. Celý kraj se zmítá v pracovní horečce, je nutno zajistiti obranu, ale přitom není zapomínáno na stejně důležitou mírovou hospodářskou práci, kraj, který zbrojí, buduje zároveň i své hospodářské zásobárny – sovchozy, kolchozy, továrny a závody. Hranice jsou nedaleko a na hranicích je stále boj, mezi sovětskou stráží a japonským vojskem dochází neustále k přestřelkám, otázka války a míru je jen otázkou vhodného okamžiku, každou chvíli může dojít k otevřenému konfliktu. Za hranicemi Ruska v operetním státu Mandžukuo je vedena partyzánská válka, Japonci krvavě potlačují čínské osvobozenecké hnutí, záškodníci a vyzvědači přecházejí sovětské hranice, ruští bělogvardějci se chystají k vpádu, Sovětský svaz zatím staví opevnění, východní Maginotovu linii, a připravuje letectvo, zakládá letecká města v sibiřských tajgách, stále více aeroplánů letí na Východ. Ob-

rovským lidským úsilím byla vybudována obranná linie a je stále zdokonalována, veškeré obyvatelstvo Dálného východu od jezera Bajkalského až k sibiřským tundrám je připravováno k válce, nutné a nevyhnutelné.

A druhý díl Pavlenkova románu vypravuje o této válce, vedené nejmodernějšími válečnými zbraněmi, o heroismu ruských letců a prostých obyvatel Dálného východu, o spojencích Sovětského svazu, čínských partyzánech a korejských revolucionářích a nevyhnutelném vítězství Sovětského svazu.

Část reálná a část utopická se doplňují. Vypravování o všedním pracovním životě lidí Dálného východu a jejich činnosti v boji splývá v mohutný celek zápasu dvou světů na hranicích. Pavlenko dovede mistrovsky vypravovat o tomto kraji. Scény, schůzky ruských partyzánů ze sibiřské epopoje, scény boje čínských revolucionářů patří k nejlepším stránkám jeho knihy. Přes množství osob a údajů vynikají v románu postavy správce kraje Michaila Semjonoviče, čekisty Šlegela a zejména japonského vyzvědače Marušimy, opatrného a prohnatého organizátora špionáže staré japonské vyzvědačské školy. Pavlenko má dar vytvořit hutný epický celek ze změn dějů, příběhů a událostí, jeho celá kniha je svědectvím o velkém osudovém boji. Román je psán krajně výrazným, sevřeným stylem, je to obraz velikého děje. Vypravování o mnohých věcech bez zbytečné rozvleklosti politicko-hospodářských úvah. Kniha Pavlenkova dá mnoho českému čtenáři, seznámí ho s uzlem dálnévýchodních rozporů, tak aktuálních v dnešní době, a upoutá jeho pozornost vysokou uměleckou hodnotou. Celá spleť problémů Dálného východu je osvětlena básnickou jasnozřivostí v tomto skvělém románu.

O ČEM JEDNALI SOVĚTŠTÍ SPISOVATELÉ

V dvacátém roku Sovětského svazu se sešli opět jednou sovětští spisovatelé na zasedání prezidia svazu spisovatelů společně s aktivem moskevských spisovatelů. Kdysi to byly bouřlivé schůze, mluvilo se na nich o formalismu a tvůrčích zákonech a dalším vývoji sovětské literatury. Tentokrát byl ráz schůze, která se konala 25. a 26. února, zcela zvláštní. Vystoupilo na ní jen málo spisovatelů se známými jmény. Program byl „tvůrčí přebudování“ Svazu sovětských spisovatelů, ale o tvorbě se vůbec nemluvilo. Zato však o otázkách čistě administrativních. Teoretik Stavskij pronesl velmi opatrnou a strážlivou řeč, ve které se odvolával na Gorkého, ale nemluvil ani o vítězstvích, ani o porážkách sovětské literatury. Zato však zdůraznil lidovou tvorbu, široce se rozpovídal o jubileu starého gruzínského básníka Rustaveliho, o tom, že jeho epopoje je přeložena do 19 řečí Sovětského svazu, o antologii ázerbájdžánské lidové poezie sestavené básníkem Lugovským, o antologiích arménské, kazachstánské, uzbecké a jiných lidových literatur, které chystá svaz. Pak mluvil o lidových pěvcích, kazašských akynech, kavkazských ašuzích a ruských „skazitělich“. Velká literatura vymizela z řeči i plánu. Podobné byly i projevy ostatních spisovatelů. Nikulin mluvil o *Slovu o pluku Igorově* a kazašském pěvci Džambulovi, kritik Jermilov si stěžoval na byrokratismus aparátu svazu; na 2500 členů svazu připadá 110 zaměstnanců správního aparátu. Z celkového rozpočtu svazu 2 100 000 rublů pohlcuje dobrou polovinu správní aparát. V r. 1937 bylo vyhozeno 200 000 rublů na přípravu výstavy k výročí

Sovětského svazu, která se pak nekonala. Druhý teoretik Kirpotin, známý ze zápasu proti formalismu, mluvil ještě skromněji než Stavskij. Doporučoval kritické rokování na schůzích spisovatelů o dobrých a špatných knihách, stěžoval si na nedostatky kritiky. A konečně spisovatel Konstantin Finn se dobral hluboké moudrosti „spisovatel má psát“. Obraz této konference byl celkově ubohý, nového nepřinesla ani za mák, nikdo z kritiků ani ze spisovatelů nemohl pokázati na vynikající knihu, která vyšla v posledním roku. Odvolávali se jedině na *Tichý Don*. Přece však jeden malý úspěch. Kdosi se zmínil o tom, že v Československu v nakladatelství Sfinx vyšel překlad *Eugena Oněgina* s ilustracemi moskevského umělce N. Kuzmina.

Literární noviny 9. 4. 1938

O PÁDU A VZKŘÍŠENÍ ISLÁMSKÉHO SVĚTA

- Essad Bey – Wolfgang von Weisl: Alláh je veliký. Přel. Josef Hruša. Praha, J. R. Vilímek 1938.

Ke jménu Essad Bey není možno míti velikou důvěru. Je to pseudonym jakéhosi haličského žurnalisty, jehož podivný proces byl nedávno projednáván ve Vídni. Jeho kniha o Stalinovi je snůška fantastických anekdot, takže nemůže býti považována za seriózní knihu. Snad zásluhou spoluautora, snad lepší znalostí materiálu je možno si vysvětliti poměrně větší hodnotu knihy o islámu. Ponechme stranou autorovy dohady o znovuzkříšení islámského světa. Autor je sám vyvrací historii nového Turecka, vylíčením důsledné proticírkevní politiky Kemala Atatürka. A Turecko je nejmocnějším

státem bývalého islámského světa. Historie nového Turecka je také nejzajímavější částí Essadovy knihy. Nesporně zajímavá je též část knihy o rozvoji nového arabského světa, o říši Wahhábovců, přestože právě v této části se pouští autor do fantastických dohadů. Romanticky přikrášleno je dobrodružství a smrt Envera Paši v pamírských horách. Jak je známo, bylo hnutí „basmačů“, jehož vůdcem byl Ibrahim Bek a Enver Paša, financováno Intelligence Service v Kašgaru. O tom již vyšlo dosti dokumentů jak anglických, tak ruských. Běželo o bavlnářský kraj, a nikoli o islámské náboženství. Jinak je kniha psána velmi živě, a odmyslíme-li si všechny romantické hyperboly, jimiž autor nešetří, může být dobrým informativním pramenem o probouzejícím se Východu. Překlad je dobrý.

Literární noviny 9. 4. 1938

PRŮMYSLOVÉ OVLÁDNUTÍ SEVERU

- H. P. Smolka: *Čtyřicet tisíc proti Arktidě*. Přel. V. J. Chabr. Praha, Československá grafická Unie 1938 (Země a lidé, sv. 108).

Většina knih o arktických krajinách vypravuje o hrdinství prvních průkopníků Severu, o dobytých točny, o strádání v polárních krajinách, o dlouhých měsících přezimování a šťastném nebo nešťastném návratu. Kniha anglického žurnalisty H. P. Smolky *Čtyřicet tisíc proti Arktidě* vypravuje o novém údobí v dějinách Severu, o průmyslovém ovládnutí a osídlení arktických krajin, o velkém ruském pokusu o využití přírodního bohatství dřívějších polárních pustin. Angličan českého původu se vypravil na daleký

ruský sever, aby se podíval vlastníma očima na průkopnickou práci dobyvatelů jiného druhu, než byli dřívější polární badatelé. Poznal, že Sever, dřívější nehostinná ledová poušť, je cílem nového útoku, který rozmnoží bohatství lidstva. Obrovské úsilí, jež věnují sověty polárnímu badání, je přípravou k využití přírodního bohatství, je cílevědomým pochodem k novým zdrojům surovin. Především kožišiny – starý zdroj bohatství. Na tomto úseku provedla sovětská vláda mnoho změn – zejména v péči o původní obyvatelstvo Severu, jež bylo dříve nemilosrdně hubeno krátkozrakou carskou politikou. Neboť jedinými dobrými lovci zvěře mohou být domorodci, čím větší je jejich počet, čím vyšší je jejich kulturní úroveň, tím více je možno vyvážet kožišin. V tomto směru již dnes napodobují Američané Rusy. Potom druhý důležitý průmysl novějšího data – dříví. Obrovské lesní prostory severního Ruska a Sibiře jsou zpracovány novým způsobem, jsou zakládána nová města, jako je přístav Igarka, stavěny nové lodě pro přepravu a využito ledoborců pro cesty. Dnes je již zřízena pravidelná doprava, tzv. Karská expedice, dřívější sen anglických obchodníků. A k tomu přistupují nové obory – uhlí, nafta, drahé kovy. Jsou zakládány nové doly v polárních oblastech, pomocí polárního letectva a vodní cestou je vyvážena těžba do Evropy. Po celém Severu je hustá síť radiostanic, která dovoluje orientaci lodím i letadlům. Sever nabývá i obrovského strategického významu jako zdroj surovin, jako dopravní spoj s Dalekým východem a Amerikou. Spolu s tímto pochodem lidí a průmyslu na Sever postupuje i rostlinná a živočišná výroba. Jsou zakládány plantáže na zeleninu, tak nutnou v severních krajích, je pěstován zvláštní druh pšenice odolné zimě. Tak kráčí civilizace a kultura do krajů dobyvatelů a polárních hrdinů.

Smolkova kniha vypravuje o tomto velkém pochodu poutavě a informativně, v evropské literatuře nebylo ještě knihy tohoto druhu. Autor je bystrým a kritickým pozorovatelem, neukvapuje se ve svých úsudcích, není nadšencem, nýbrž dovede dobře hodnotit. Překlad knihy je velmi dobrý až na několik maličkostí. Překladatel V. J. Chabr např. důsledně říká buď „ledolom“, nebo „ledokol“ místo vžitého výrazu „ledoborec“. Dvě mapy a řada ilustrací doplňují dobře text.

Literární noviny 7. 5. 1938

EVROPSKÝ OSUD

- Konrad Heiden: Evropský osud. Přel. František Šelepa. Praha, V. Petr 1938.

Čtenář životopisné knihy o Adolfu Hitlerovi a politického rozboru Německa *Jeden muž proti Evropě* bude novou knihou Heidenovou poněkud zklamán. Je to delší úvaha o Evropě ohrožované fašismem, varovný hlas člověka vypuzeného z vlasti režimem násilí, odhalení o lži a demagogii fašismu. Heiden rozbírá podrobně argumenty německého nacismu, ukazuje na jejich prolhanost. Pro nás zejména je důležitý rozbor „teorie“ o takzvaném nedostatku prostoru, oblíbeném argumentu, jehož jménem žádají němečtí nacisté právo vládnouti ve střední Evropě. Avšak proti nacistickým „teoriím“, jež se mění každého dne, je těžko užívatí rozumových argumentů. Celý svět například ví, že německý nacismus, který hlásal záchranu středního stavu, právě zničil střední stav, nacismus, který sliboval zrušení konzumů, právě konzumy rozšířil jakožto svůj stranický a zásobovací aparát. Ve své cynické kni-

ze *Dobytí Berlína* prohlašuje vrchní kouzelník propagandy Goebbels, že si nacisté nikdy nelámali hlavu sliby a teoriemi. Heidenova kniha je pro nás poučná. Je strážlivá, odvolává se k zdravému lidskému rozumu. Heiden věří v průměrného evropského „Candida“, který chce v míru obdělávati svou zahrádku, věří v jeho dobrou vůli, přestože „světoví gangsteři“, jak nazývá autor hlasatele násilí, by chtěli z něho udělat krvežíznivého žoldáka. Věř, že demokracie se ubrání despotické útočnosti a že přijde den, kdy se i Němec-ko zbaví noční můry válečné psychózy.

Literární noviny 7. 5. 1938

POSLEDNÍ SVAZEK ČESKÉHO VYDÁNÍ PUŠKINA

- Alexandr S. Puškin: Povídky veršem a prózou. Ohlasy lidové poezie. S doslovy Alfréda Béma a Romana Jakobsona. Praha, Melantrich 1938 (Vybrané spisy A. S. Puškina, sv. 4).

Český výbor z Puškina je tedy dokončen, byla zaplácena daň velkému ruskému klasikovi a zaplácena dobře. Ještě nám chybí odstup, abychom mohli po zásluze ocenit, jak důležitým dílem je vlastně např. Horův překlad *Evdžena Oněgina*, jaké obohacení pro českou literaturu je Puškinova lyrika nově a dokonale přeložená Kříčkou. Avšak i dnes můžeme říci, že vydání tak velikého výboru Puškinova díla svědčí o síle a rozvoji české literatury, která dovedla nalézt již rovnocenný výraz velkému ruskému géniu.

Poslední svazek českého vydání Puškinova díla vyniká pestrostí obsahu i množstvím překladatelů. Přispěli do něho: P. Eisner, P. Kříčka, B. Mathesius,

F. Nechvátal, V. Nezval, S. Pírková a F. Táborský. Jsou tu zastoupeny Puškinovy epeje, ukázky prózy a ohlasů lidové poezie. Velkým básnickým činem je Horův překlad *Cikánů* a Mathesiův překlad *Měděného jezdce*. Ale nesmírně zajímavá je také půvabná hříčka *Domek v Kolomně*, kterou si zvolil pro překlad Vítězslav Nezval, stejně tak jako *Zlatý kohoutek*, přeložený F. Nechvátalem. Poměrně málo jsou zastoupeny ohlasy lidové poezie, z nichž vynikají překlady P. Eisnera. Z prózy je tu nový překlad *Pikové dámy*, ukázka Puškinovy reportáže *Kyrdžali*, dvě povídky z *Povídek Bělkinoých* a úryvek *Mouření Petra Velikého*. Je to tedy pestrý a bohatý výbor, a přece nejsme spokojeni. Chtěli bychom úplný překlad *Ruslana a Ludmily*, chtěli bychom více Puškinových pohádek a celý svazek Puškinovy prózy. Puškinovy teoretické články a snad několik dopisů. Puškin je tak bohatý jev, že ho žádný výbor nevyčerpá. Arne Novák má plnou pravdu, žádá-li doplnění českého výboru Puškinových spisů.

Všimněte si v tomto výboru Puškinovy prózy. Jak je výrazově silná, sevřená, chladná a jasná. Jaké bohatství skrývá každá Puškinova věta, jak se blíží Puškin k střízlivosti Stendhalově. Jako kov zní dnes po stu let Puškinovo slovo. V nových překladech vynikne kouzelná moc Puškinovy stylistické jistoty. Lecčemus se naučí i česká próza z nových Puškinových překladů.

Literární noviny 7. 5. 1938

PANTĚLEJMON ROMANOV ZEMŘEL

V těchto dnech zemřel Pantělejmon Sergejevič Romanov, ruský spisovatel z generace, které se říkalo „souběžci“. Literární sláva Romanova spadá do let

nové hospodářské politiky a rozkvětu literatury tzv. souběžců. Narodil se sice r. 1884, patřil tedy k starším spisovatelům, ale před válkou psal málo. Teprve v r. 1923 vychází jeho větší práce – román *Rus*, pak uveřejňuje velké množství drobných a větších povídek ve všech sovětských časopisech, je velmi populární, protože se zabývá řešením tehdejších „ožehavých“ otázek, zejména otázky pohlavní v nové společnosti. Avšak popularita Romanovova rázem klesá, jakmile nastupuje první rok pětiletého plánu a jakmile se mění směr sovětské literatury. Romanov, který příliš vězel v zajetí tradice staré literatury, se nedovedl přizpůsobit. Jeho jméno zapadá, v posledních letech se téměř ani neobjevovalo v sovětském tisku. Jako spisovatel patřil Romanov k realistické škole, jeho dílo není možno považovati za vynikající, ale byl celkem poctivý a strážlivý realista staré školy, kromě oněch módních povídek, umělecky bezcenných, věnovaných „ožehavým“ otázkám. Do češtiny byl překládán hojně, zejména jeho povídky se těšily oblibě. Z románů vyšlo nákladem Družstevní práce a V. Petra jeho největší dílo *Rus* a nákladem F. J. Müllera román *Vlastnictví*.

Literární noviny 7. 5. 1938

ROMÁN O ŠPANĚLSKÉ VÁLCE

- Ramón J. Sender: *Z kovadliny kladivo*. Přel. Jiřina Fischerová. Praha, K. Borecký 1938.

Autor skvělého románu *Sedm rudých nedělí*, bývalý důstojník španělské koloniální armády v Maroku, aktivní účastník španělské války Ramón J. Sender napsal reportáž z občanské války, kterou by si měl přečísti

každý, kdo má ještě pochybnosti o tom, že pravda jest na straně španělských vládních oddílů bránících se cizím – německým a italským – vojskům. Je to reportáž, ale napsána velkým básníkem, člověkem, milujícím svou zemi vášnivou láskou. Nejkrásnější a nezapomenutelné je stejně jako v *Sedmi rudých nedělích* líčení španělské země Kastilie, Estremadury, chudé a krásné země Španělska. V době, kdy německá, italská a maurská vojska ničí zemi, vidí Sender její krásu ničenou granáty, šrapnely, leteckými bombami. Líčí nesmyslné zabíjení dětí německými a italskými letci, bezmoc obyvatelstva sklánějícího se nad mrtvolkami dětí, a vypravuje o jiné smrti, smrti lidí umírajících za vlast, hájících vlast, svou zemi proti cizím vetřelcům. Je to kniha plná hluboké tragiky a silná básnickým slovem, kniha o pýše a slávě národa, hluboce vlastenecká a lidská. Ze všech knih, které vyšly o Španělsku, snad s výjimkou Malrauxe, je to kniha nejhlubší. A je to kniha nanejvýš čestná a upřímná. Hrdinství španělského lidu je vylíčeno prostě, bez nadsázky. Senderova kniha zůstane pro svou velkou uměleckou hodnotu, pro svou lásku k pravdě jedním z nejdůležitějších dokumentů o španělské válce.

Literární noviny 21. 5. 1938

VELKÁ VÁLKA MALÉHO NÁRODA

- Stevan J. Jakovljević: Pod křížem. Přel. Otakar Kolman. Praha, Družstevní práce 1938.

Je to kniha válečná, jako jich bylo již mnoho napsáno, ale liší se od všech válečných knih vypravujících o hrůzách světové války. Je to kniha protiválečná, všechny

strašlivé pohromy války jsou tu vyličený realisticky, bez příkras. Ale je to zároveň kniha o tom, jak se malý národ bránil vpádu mnohem silnějšího nepřítele. O prostých, obyčejných lidech, kteří bránili svou vlast proti německému imperialismu, proti mnohem silnější německé válečné technice. Špatně ozbrojený malý národ, přepadený ze dvou stran, se brání zoufale, bojuje o každou píď půdy. „Raději do hrobu než v porobu“ – to je heslo této knihy a heslo srbského lidu. Malý národ podlehe dokonalé válečné technice protivníka, armáda je nucena ustupovati, strašlivý pochod přes nehostinnou Albánii, vlast je obsazena a ztracena, ale duch této armády neklesá. Víra, že jeho věc je spravedlivá, udržuje všechen lid v bojové schopnosti. Obyvatelstvo opouští svoje domovy a odchází s armádou, sedláci ničí úrodu na polích, aby se nedostala do rukou nepříteli, lidé hynou nemocemi a hladem, armáda se mění v dav otrhanců, ale stále bojuje.

Pod křížem je část srbské trilogie, vypravování o světové válce. Je to kniha statečná, kniha, která přichází právě včas. Pramení z ní velká síla a odvaha. Je to kniha upřímná a čestná, válka v ní není opěvována, nejsou v ní zastírány břešknými frázemi válečné hrůzy. Avšak přesto je kniha optimistická. Ukazuje, že malý národ, který se dovede ubránit mnohem silnějšímu nepříteli, musí koneckonců zvítězit.

Román Jakovljevićův je napsán velmi dobře. Působí silně právě svou upřímností, přímou věcností, střízlivým slohem. Je to kniha o prostých lidech bránících svou vlast a její jazyk je prostý. Je třeba, aby právě v těchto dnech, kdy hrozí nebezpečí našemu národu, přečtlo pokud možno nejvíce lidí tuto statečnou a lidsky upřímnou knihu.